

Hamar ukazio baiezen pare baterako

Anjel Lertxundi

Lehen ukazioa:

Hizkuntz irakaskuntzak ez ditu piramideak gogoko

Batuketatik hasi eta kebradotara apenas iritsi ginenok ere bada-kigu batuketari kenketa jarraitzen zaiola, batuketaren operazio la-burragoa litzatekeela biderketa eta kenketarena, antza denez, za-tiketa.

Oinarri bat beti du beharrezko bigarren urratsak, piramide ba-teko bigarren herrenkako harri tzarrak ere zimenduzkoen gainean ezartzen diren bezala. Ezer airean gera ez dadin. Piramidala da jakintzaren prozedura, gutxitik gehiagora, konkretuenetik abstrak-tuenera doana. Alderantzikoa nahi bada, puntaz behera dagoen piramidea, agian, baina piramide, hala ere.

Haur baten behar linguistikoak, ordea, ez dira piramidekoi, ezta lineal ere. Behar linguistikoak ez bait dira zientifiko soilak. Badira afektiboak, badira ludikoak eta badira, baita, hausleak ere.

Hizkuntzak berak lege bihurriak dituen arabera, haur baten behar linguistikoak ere bide bihurri bera korritu behar:

- Hizkuntza dinamikoa da.
- Dinamikoa denez, bada aldakorra ere.
- Aldakorra izatetik datorkio hausle ere izatea.
- Komunikatu nahi eta ezinaren arteko dialektikatik bi eratako hausturak sor daitezke:
 - Hizkuntza berean, haur batek *ezin dut / balin dut* joko bitxia egiten duenean bezala.
 - Beste hizkuntza batera pasatuz.
- Afektibitate orekatuak beharrezkoa du hizkuntza aberatsa.

Lege hauen eta antzekoen eraginez, barietateak infinitoak ditu hizkuntzak, erregulazinak eta, horregatik, antolazinak neurri berean matematikaren irakaskuntzaren arabera.

Izena-adjektiboa-aditza-adberbioa... Mailakatze tenporal horrek zer suposatzen du elementu morfologiko horiek denak batera suertatzen direnean?

Indikatiboa-baldintza-ahalezkoa-subjuntiboa... Mailakatze tenporalak zer suposatzen du denboraren tratamendua hizkuntzaren baitan pluriformea dela ohartzen garenean, Gandiagaren poematxo honetan bezala?

Den hau egia ote den
inor zalantzan baledi
Pelay Orozcok badaki.

Bigarren ukazioa, lehenbizikoari lotua letorkeena:
Paradigmen logika eta hizkuntz lorpenarena ez doaz bide beretik

Zeri deitzen ote diogun paradigmaren logika? Egituraketa gramatikalari, hizkuntzaren antolamendu morfosintaktikoari; guzti hori deskribapen da, hizkuntzaren fenomenoaren azterketa, baina inoiz ere ez hizkuntza bera.

Hizkuntzak bere baitan entzun/erantzun eta irakurri/idatzi prozedurak biltzen ditu. Prozedura horietan mamitzen diren hitz-andanen deskribapenera jotzen dugunean, erreflexio gramatikala taxutzen hasten gara.

Fenomenorik ez balego, ez legoke erreflexiorik. Erreflexiorik ez balego ere, ordea, fenomenoa balegoke, eskolatik pasa gabeko Xalbador bertsolariaren kasuan bezala.

Puntu honetan, derrigorrezko galdera: Zertarako erreflexio aberatsa, fenomeno linguistikoa bera seko ahula denean? Eta norbaitek luza diezaguke erantzuna: Erreflexioak indar dezake fenomenoa.

Horrelakorik ukatzen ez dugunez, partenaire hipotetikoarekin elkarrizketan jarraituz, derrigorturik gaude bigarren galdera plaza-ratzera:

— Nola? Galdera entzunarekin batera azkar asko borobildu digularik erantzuna partenaire odol-beroak.

— Erreflexioaren bidez fenomenoan murgilduz.

— Noiz?

Orain bai geratu zaigula erantzunik gabe partenaire hipotetiko, ez bait luke kontraesanetan erori nahi. Horregatik geuk aurpegiratu diogu kontraesana:

— Fenomenoa sendotzen doan neurrian, neurri horri dagokion erreflexioa luzatu behar da.

— Noski! —esan digu harro asko hipotetikoak—. Perkadilarena!

Baina ez, ez da perkadilarena, lehenik beti bait da beharrezkoa fenomeno linguistikoa.

Zer gertatzen da, beraz? Helduok beste hizkuntza bat ikastera geuron buruak derrigortzen ditugunean, gramatikaz baliatzen gara. Beste hizkuntzaren bat ikasterakoan. Baina geurearen kasuan? Nola jaso genuen? Noiz arraio heldu ote genion lehenbiziko aldiz gramatikari?

Hirugarren ukazioa, bigarrenari atxekia, lehenbizikoari lotua letorkeena:

Hizkuntzaren irakaskuntza globo bat denez, ez da gelan kabitzen

Hizkuntza ez omen da piramide. Berriro ere konparaketara makurtuz, puztu gabe ere globo izanagatik, puztu ondoren globoago den jostailuaz oroitu gara. Puztu aurretik badugu globoa, gomazko puzgarri den hori: -garri da globoa, puztu ahal izateko birtualitate guztiak bere baitan biltzen dituen.

Baina globoak birtualitate guztiak beregana ditzan, airea behar du; zenbat eta aire gehiago, orduan eta ederragoa dugu, lerdinagoa globoa.

Likizkeri dendetan saltzen dituzten globoetatik, ordea, desberdina da hizkuntzaren globoa, azken honek ez bait du inoiz leher-tzeko arristurik (hizkuntza hiltzen denean, ez dago globorik), hizkuntzaren ahalbideak ere infinitoak diren bezala.

Nondik ote datorren infinitotasun hori asmatzea ez da zaila. Hizkuntza giza fenomeno da, gizabanako bakoitzak inoiz harra-patuko ez dugun, beteko ez dugun fenomeno. Globo orokor bat dugu, beraz, eta globo txikiagoak daude globo orokorraren barnean. Gizabanako bakoitza globo txiki gara, globo orokor, izugarri horren barnean igerian. Gure globo txikiak puztzen eta handitzen doazen neurrian, globo orokorra ere handitzen eta edertzen doa.

Orain egin dezagun konparaketaz proba, irudimenaren laguntzaz bederen. Egin diezaiogun putz irudimenean dugun globoari. Uniformeki globo guztiaren hedadura zabala joango da puztzen. Ez orain ezkerreko zatino hau eta geroxeago eskuineko beste hura, globo osoa eta batera baizik.

Hizkuntzaren lorpenaren prozedura ere globoarenaren paretsua da: jaiotzen denetik da haurra oraindik puztu gabeko globo. Baina lehen hitzak amari edo aitari entzuten dizkionetik hasiko da globo hori handitzen, puztzen, aberasten. Kategoria gramatikal guztiak, eredu eta irudi literario guztiak daude globoaren hasierako puztaldi horretan.

Behintzat, hasieratik baldin badu globoak beharrezkoa duen airea. Hasiera horretan globoa zulo bakar batetik puztzen da, belarrietatik, eta belarri horiei aire fresko, ugaria eskaini behar zaie. Gero bigarren zulo bat ere baduela ikusiko dugu, begietan kokatua, irakurketaren bidez nagusiki baliatzen den zuloa.

Baina galdetzeke dago oraindik eskolak ematen ote dion aski aire globoari, eskolak nahikoa putz egiten duen globo horietan. Beste modu batera adierazteko: eskolak eskaintzen duen aireak —darabilen hizkerak— hizkuntzaren alor guztiak biltzen al ditu, eta hizkuntzaren alor desberdin horiei indar berdina eskaintzen al die?

Eskolak, edukinak transmititu beharraren egonezin larrian, piramidearen itxurak jantzi eta hizkera deskriptiboa darabil nagusiki: Gipuzkoak bost ibai nagusi ditu: Bidasoa, Urumea, Oria, Urola eta Deba. Zuzena da marrarik laburrena. Prehistoria garaian ahozkoa izan zen euskaldunaren literatura.

Antzeko perpaus eta esamoldez osaturik dator irakaskuntza osoa, halaberharrez baldin bada ere. Hizkera horren ezaugarri nagusienak, honakoak lirateke:

- Deskribapena du helburu.
- Orainaldian gorpuzturiko hizkera da.
- Indikatiboa da nagusi.
- Nominalizazio, perpaus erlatibozko eta finalez josia dago.
- Adjektibazioa urria da eta ez dago epitetorik.
- Zehaztasuna da helburu.
- Ez da hizkera-mota honetan irudi literariorik agertzen, enumerazioa ez bada.
- Testuak guztiz dira unibokoak.

Zerrenda luza genezake, baina honek adierazten diguna eskolak eskaintzen duen eredu linguistikoaren urritasun eta ahulezia da. Arnasaren falta.

Haurrak behar duen globoa eskolan kabitzen ez delarik. Espresibitate, eguneroko eta uneroko behar afektiboei erantzun beharra, atsegina eta hizkuntzaren alderdi ludikoa, ahalbide espresiboak, haurrak hizkuntzaz baliatu behar duela eta ez alderantziz ohartzea, iruditeriaren mundua, eguneroko esamolde adierazkorrak, *kaixo motel*-en mundua, haur-jerga, jolas-baliabideak... Fenomeno zabal horrek ez du babesik aurkitzen eskolan. Globoak ez da eskolan kabitzen.

Batek ez dakielarik hori globoa haundiegia delako suertatzen den ala gelako hormak txikiegiak egiten saiatu garelako ote zaigun gertatzen.

Laugarren ukazioa, hirugarrenari erantsia, bigarrenari atxekia, lehenbizikoari lotua letorkeena:

Bi eta bi ez dago zertan beti lau bihurtu beharrik

Bi eta bi? Lau.

Bi eta bi? Hogeita bi.

Bi eta bi? Txoriak egin du kabi.

Bi eta bi? Hortxe dator Euxebi.

Bi eta bi? Begi-belarri.

Formulazio berdinak erantzun desberdinak jaso ditu eta erantzun horiek ez zaizkigu arrotzak. Lehenbiziko erantzunetik alden-du egin dira gainerakoak: halako joko foniko batek urrutiratu ditu logika matematikotik beste lau erantzunak.

Zilegi al dira formulazio guztiak? Baiezkoan nago. Baina aurrera joz, guk formulatuko bagenu, orain salatzen dugun egoera honen agerpide kontestatzaile gisa, *bi eta bi*, *zuhaitza* formulazioa eta onarpen bat jasoko balu zuengandik, legitimitate osoz jantziko genuke esaldia.

Zarauzko ikastolan oraintsu hamabi urte, zortzigarren mailako haurrengan jaso zuen bezala. Legitimitatea ez du hizkuntzak berak, guk formulazio bat erabiltzen dugunean legitimatzen dugu perpaus, esaldi eta antzeko oro.

Egile bait gara, sortzaile. Hizkuntza dinamikoa baldin bada, guk dinamizatzen dugulako da. Gurasoak zaharkituak zeudela esateak indarra galdu zuenean, pasatuak zeudela esatera iritsi ginen. Horrek ere indarra galdu zuenean, karroza deitzen hasi ginen gurasoei. Eta gu geu karroza bihurtu garenean, auskalo zer esaten duten gutaz ondorengo belaunaldiek.

Legitimitate horretara heltzeko, noski, lege batzuk ere bete behar dira. Hizkuntzak bere egitura propio bat badu, eta hizkuntzan bertan oinarrituz ematen dira hurrengo pausoak. Ez da, inola ere, *ex nihilo* jarraitzen den prozedura.

Egile eta sortzaile gara. Baina bagara zordun ere. Eta dialektika horretan, hizkuntzak bereak dituen legeak errespetatuz, sortzaile garen neurrian izango gara ikasle ere. Esan nahi da, globo partikularrok badugula orokorragoa den globoa, hizkuntza bera, beharrezko abiapuntu, erreferentzia eta helmuga gisa.

Dena den, formulazio orok ez du legitimitatea formulazio soil izateagatik. Bedeinkazioa lortzeko, kunplitu behar bait dira urrezko eta derrigorrezko legeak:

- hizkuntzaren senaz osaturik egotea;
- formulazioaren beraren deigarritasuna;
- hizlariaren onarpena, honela lortuko litzatekeelarik formularen hedapena ere.

Bostgarren ukazioa, laugarrenari heldua, hirugarrenari erantsia, bigarrenari atxekia eta lehenbizikoari lotua loturkeena:

Gero eta handiago / eta ez dugu ikusten;
gero eta beltzago / eta ez gaitu zikintzen

Gauari edo ilunpeari buruzko asmakizun tradizional honek badu beste erantzun bat: euskararen arazoa gure eskoletan gero eta handiagoa da, gero eta beltzagoa da.

Alde batetik, arazoa larria baldin bada, ikusten ez dugulako da: hizkuntzak planteaturik dituen korapiloak aztertzen saiatu ordez, hizkuntzaren beraren egoera aztertu ordez, aurreritziakin jokatu antolaturik dugu euskararen irakaskuntza zenbaitetan.

Baina hizkuntza bera eta hiztunak aztertu behar dira. Hizkuntza honen jokabidea, legeak, pluribokotasuna, maila poetikoa, espresibitateko indarra genituzke azterketa-gai. Hitztunaren aldeetik honek zeintzu dituen beharkizun espresibo eta ea kunplitzen ote dituen bere beharrak.

Honela, asignaturen errondan ongi baliatzen den haurra, baina jolasera irten bezain laster gaztelaniaz baliatzen dena, zergatik ari da modu horretan jokatzeko? Lagunarterako, jolas-une garrantzitsueterako, espresio-beharkizun indartsuenerako haurrak erdara jotzen badu, inguruak zer esanik baluke; baina euskarak beharkizun guztiak betetzen ote dizkion, galdetu behar. Haserre, pozik, urduri edo eragile dagoen uneetan euskarak espresamolde egokiak eskaintzen ote dizkion, galdetu beharko.

Ingurunearen eraginez eta liluraz aldatzen da haurra hizkuntzaz. Baina bereak eskaini ote dio uneren batean lilurarik? Erakar-

garri sentitu ote du "berea" dela esan dioten hizkuntza? Gaztelaniaren erakargarritasuna zein espresamoldetan agertzen da lehenik? *Vale, tío, qué guay, primer, a cumplir*, eta antzeko espresamoldeetan; soka-saltoan ibili nahi eta inguruan dituen soka-saltorako egitura guztiak (*el sillón de la reina, Avila, Segovia, Al cocherito, leré...*) erdaraz ezagutzen dituenean; futboleko espresioak halakoak dituenean...

Eta horra non'eskolaren zeregina gelatik kanpo ateratzen den, baina eskolaren zeregin izaten jarraitzen duen. Eskola ingurune espresibo guzti horretan inplikatzeko ez bada, ez da ulergarri eskola hori cuskararen etorkizuneranzko bidean inplikaturik dagoela esatea, gela-barruko hizkuntz erabilera soila atzerakoi, erregresibo bait da.

Inplikazioak bitarteko, aipaturiko egoera gero eta beltzagoa izan arren, ez gaitu, antza, zikintzen.

Inplikazioak ingurunea, pertsonak, eskolaren erakundea suposatzen ditu. Baina suposatzen du hizkuntzarekiko jarrera ere, hizkuntza aztergai, pentsagai bihurtzea. Eskolaren erreflexio nagusienak hizkuntzaren inguruan mugieraztea.

Seigarren ukazioa, bostgarrenari korapilatua, laugarrenari heldua, hirugarrenari erantsia, bigarrenari atxekia, lehenbizikoari lotua letorkeena:

Ez da gauza erraza / kikirikiken, kikirikiken,
ez da gauza erraza / ama gezurtatzen

Kanta herrikoiak ama gezurtatzea ez dela erraza dioenean, beti pentsatu izan dugu haurraren gezur-tankerako horietan baino gehiago amari egiten zaion traizioan; eta traizio horretaz haurrak berak ez du errurik, haurra bera da traizioa nozitzen duena.

Amak familia adierazten du. Tradizioa. Euskara-mota jakin bat, traketsa sarritan, ez-kultoa gehienetan, Euskaltzaindiaren be-deinkaziorik gabea beti, baina amaren hizkera bizia da, hizkera hori afektibitatez jantzia dago; are gehiago, afektibitatez gabea ama-hizkera ez litzateke posible izango.

Ama etxea da, kalea, ingurune linguistikoa da. Ama, hitz batean, herria da. Erabilera nagusienaren ingurunea ziurtatzen duena. Herri hori da, bereziki, globoa puzten duen airea. Ingurune euskaldunetz ari naiz pentsatzen: Asteasu, Orio, Azkoitia edo Zaratzez.

Eskolak, ordea, halako salto kualitatibo bat eman eta urrutiramentu bat eskaintzen dio, sarritan, herriko hizkerari. Ihes egiten dio kulturaren izenean. Arnasari nortasun-txartela kentzen baldin bazaio, haurra itozteko arriskuan suertatuko zaigularik.

Eskolak bere ingurunekeo hizkera ongi ezagutu behar du: herrian suertatzen diren elkarketa-fenomeno nagusienak, ezaugarri lexiko nahiz morfologikoak, herri horretako tradizio literarioak, ahozko kanta nahiz egitura literarioak, esamolde, espresio finkatu eta anekdoteria, txiste eta burla-koplak... Guzti hori da ama, eta eskolak, amarengandik urrutiratu nahi ez badu, ama ongi ezagutzen saiatu beharko du: bere akats eta bertute guztiekin. Bertuteak akatsak baino askoz ere ugariagoak direla sinetsiz.

Ama ingurunea da. Baina bada haurraren lehen urteetako bizi-tza ere. Garrantzitsuena, hizkuntzaren lorpena eta beste hainbat elementu nagusi kontutan hartuz. Eta lehen urte horiek sekulako aukera eskaintzen dute haurrak bitxi eta perla zoragarriez beteriko altxor aparta eskura dezan. Bere ganbarak gauzak gordetzeko, ikasteko, klitxe bihurtzeko duen dohain apartaz baliatuz bakarrik lortuko bait dugu ama ez gezurtatzea.

Zazpigarren ukazioa, seigarrenari estekatua, bostgarrenari korapilatua, laugarrenari heldua, hirugarrenari erantsia, bigarrenari atxekia, lehenbizikoari lotua letorkeena:

Ez, ez eta ez,
merezi bezain kopeta beltzez
esango dizut ezetz eta ezetz.

Baina amarengandik ihes egin eta zein muturretara goazen aztertzeko garaian, arazoa ez dela euskara batua edo antzeko zer-bait ere esan behar da. Haratago doa arriskua. Hizkuntza benetan ez ezagutzetik datorkiguna.

Adibide garbi batez baliatuko gara: Frantziako testugintzan ortografiak leku berezi eta nagusia betetzen du, zortzi-hamar urte bitarteko testugintzaren ehuneko hogeitamarren bat ortografiak kunplitzen duelarik. Espainiako testugintzan ez da horrelakorik suertatzen, ortografiak toki apalagoa du bizitza akademikoan.

Desberdintasun hori nondik datorren jakitea ez da zaila: bi hizkuntzak aztertuz, frantsesak duen zailtasun ortografikoa, grafia eta fonia hain urrutiraturik egotea eta espainolak duen grafia eta foniaren arteko gertutasuna da bi testugintzetan ortografiari hain leku desberdinak eskaintzearen arrazoia.

Hizkuntza ongi ezagutzetik sortu da arrazonamendua. Eta horrek dakarren erabakia.

Gu geu beldur gara, ordea, ez ote dugun testugintza jakin batera jo, Espainiakora hain zuzen, eta horren pautak ez ote ditugun jarraitu. Pauta metodologikoak eta hizkuntzaren maparen banaketa, bat datoz gure testugintza eta espainiarraren artean.

Baina Axular-ek ere ikusi zuen arazo hau Ipar Euskal Herriko eta Hegoaldeko grafia desberdinez mintzatu zenean: "Erresumak bait dituzte diferent" esan zigun, frantsesarekiko morrontza edo espainolarekikoa salatuz.

Axular-ek salatzen zuen egoera hartatik ez garelako libratu, aitor-tu beharko dugu. Kolonialismoez mintzatzen garen unean, kolonialismo kulturalak era askotako eraginak bait ditu.

Baina beste hizkuntza baten metodologia geurera aplikatzeak ba al du zentzurik? Sendoturik eta erroturik dagoen hizkuntza kulto baten metodologia bat aplikatu al dakioke oraindik ere erabileraren inguruneak behar ote dituen ala ez erabakitzeke duen hizkuntza bati, uneko egoera diglosikoa jasan behar duen euskarari?

Kontzientzia linguistikoaren jabe izateak ez bait du, berez eta *per se*, kontzientzia horren norabide zuzena suposatzen.

Zortzigarren ukazioa, zazpigarrenari gehiagotua, seigarrenari estekatua, bostgarrenari korapilatua, laugarrenari heldua, hirugarrenari erantsia, bigarrenari atxekia, lehenbizikoari lotua letorkeena:

Hortzak ditu, baina ahorik ez.

Zerra omen da asmakizunaren erantzuna. Baina bat asmakizunari jira eta buelta eman eta pentsatzen ere hasten da, hortzak sano asko eduki, protesiaren beharrik izan ez eta dastamena falta zaion gizarajoaz.

Pentsatzeari jarraituz, bat oroitzen da Axular bost aldiz irakurria duela. Sarako erretoreak erlatiboak nola erabiltzen zituen tesina bat egin behar zuela eta. "Hi haiz, hi, entregu eta trebe" bota genionean, ez zekien zertaz ari ginen. Oroitzen gara, baita, Tartasen *Onça hiltzeco bidea* zetreriazko lehen euskal liburua zela uste zuenaz. Edo Azkueren *Euskalerrriaren Yakintza* jeltzale-politikaren katekima dela pentsatzen duenaz. Honela jarraituz, Barandiarani hezurak atsegin zaizkio, Manuel Lekuona moja brijiden kapelau izan da, Antonio Zavala biriketarik gaizki dabil auspo-faltaz. Orixe bere barne-muinetara bildurik dago, eta, gaurkoagoak adieraztekotan, Bernardo Atxaga Etiopiarra joan da Camilo Lizardiren bila eta Joxan Ormazabal txiste zaharrak asmatzen eta esaera berriak biltzen ari zaigu.

Karikaturak lagun diezagukeelakoan nago. Azkueren aho-literaturako bilduma izugarria ezagutzen duenaz gehiago fidatuko nintzateke eskola-lanetan, Azkue ezagutu gabe mugagabearen erabilera Matxinbentan matxinbentarrek baino askoz ere hobeto eza gutzen duenaz baino.

Dastamen-kontua bait da arazoa. Bitxiak, perlak, distirak aurkitzen saiatzearena. Hona hemen batzuk:

Balitz eta balego,
hi fraile eta ni lego.

Txapeli de txapela,
pertoli de pertola,
urtxuli de urtxula,
ttuttuli de ttuttula,
kukuli de kukula,
txiruli de txirula,
bipili de bipila,
txokoli de txokola,
umea lo dagola!

Don, don, kandelon,
 behi mardulak de Aragon,
 joaleak zintzilik
 lepotik kolgaturik,
 nagusia infernuan
 behi mardulen tratuan,
 morroia bentanean
 oheratze trantzean,
 apaizak elizan
 kricleisonetan!

Errege batek hiru alaba zituen:
 jazen zituen gorriz,
 jazen zituen zuriz,
 jazen zituen horiz:
 Kontatzea nahi al duzu berriz?

Bi hego ditu beleak
 beltza bata
 beltzago bestea
 Nahi al duzu berririo kontatzea?

Lehenengo umea Pilili,
 bigarrena Margari,
 hirugarrena Sobrari.

Eta guzti hau non dago, liburuetan eta jendearen ahotan ez-
 ezik?

**Bederatzigarren ukazioa, zortzigarrenari giltzatua, zazpi-
 garrenari gehiagotua, seigarrenari estekatua, bostgarre-
 nari korapilatua, laugarrenari heldua, hirugarrenari eran-
 tsia, bigarrenari atxekia, lehenbizikoari lotua letorkeena:**

- Kaixo!
- Ez nago gaixo!

Liburuak eta herriaren ahoa aipatu ditugu. Hona hemen, bederatzigarren ukaziotik non jendearen ahoa bide gisa eskaintzen den, non honetara helduak belarria ipini beharko duen, non belarria ipintzeko gozamenerako prestatu beharko duen, non eskola linguistikoki eta literarioki herritik gertu egoteko bide bakarrenetako den.

Bederatzigarren ukazioak bait dakar itxaropen-pixka bat aurretik beltzez margotu ditugun egoeretara. *Ez nago gaixo!* dio erantzunak: hizkuntza bera ez dago, neurri batean, gaixo; hiztun asko eta asko, irakaskuntzara emanak gauden asko eta asko gaude gaixo. Sentsibilitate-faltaz, agian. Hortzak zorrotzu bai, baina ahorik ez dugulako beharbada. Dena bost axola zaigulako akaso.

Nik frantsesa apenas dakidalako, ez da hortik frantsesa gaixo dagoenik segitzen. Aitortu behar dudalarik oraindik ere nere aitak nik baino askoz ere hobeto hitz egiten duela euskaraz. Eta ez du paradigma hitza inoiz bere bizitzan entzun.

Azken mohikano linguistikoaren garaia ez da heldu oraindik, eta ez al da helduko! Eta bitartean hizkuntzak, hasiera batean aipaturiko globo orokor horretan, bere birtualitate guztiak ditu bere baitan bildurik eta gorderik. Altxor izugarria dago gordelekuan barna. Anbizio-pittin batez altxor-zale bilakatuko bagina, abentura zoragarria korrituko genuke belarriak luzatze soilaz. Eta abenturatik garaile irteteko garantia osoz, gainera.

Hamargarren ukazioa, bederatzigarrenari itsatsia, zortzigarrenari giltzatua, zazpigarrenari gehiagotua, seigarrenari estekatua, bostgarrenari korapilatua, laugarrenari heldua, hirugarrenari erantsia, bigarrenari atxekia, lehenbizikoari lotua letorkeena:

San Juan dela, San Juan,
bihar dela Doniane,
etzi San Juan biharamune,
gure soroan lapurrik ez.

Tradizioa, tradizio hori biltzen duten liburuak, gure euskal irakaskuntzaren patriarka izan beharko luketen Azkue, Barandiaran, Lekuona, Salaberri, Antonio Zavala...

Gure soroan lapurrik gerta ez dadin, zakur zaintzaile apartak ditugu soro-ertzetan.

Eta beude, honez gero eta gaurkoz, horrelaxe gure hamar ukazioak.

— Bi baiezpen falta zaizkik lehen agindu duanaren arabera!
Gainera, euskalduna hitzeko gizona duk!

Haserre-bidetan egon zintezkeen entzule pazientiatsu horri esan behar dizut, azken bi ukazioak bi baiezpen bihurtu zaizkidala, herri-erabilera eta haur-literatura tradizionala ezinbesteko materialea dugula eskoletan, eta, modu horretan, globoa aiseago kabituko zaigula eskolan.

A. L.